

ISMERTETÉSEK

Kiss Attila Gyula*

A MAGYAR MINT MÁSODIK NYELV TANÍTÁSÁNAK NEHÉZSÉGEI ÉS SIKEREI NAGYVÁRADON

Bevezetés

Az írás egy hosszabb kutatás egy részéről számol be, amely a *magyar mint második nyelv* (ezután L2) oktatásának lehetőségeit, akadályait térképezi fel etnográfiai szociolingvisztikai szempontból olyan kontextusban ahol a magyar kisebbségi nyelv. A kutatási helyszín a történetileg magyar kultúrközpontnak számító nagyváros, Nagyvárad, amely 1920-ban 10 kilométerrel a magyar államhatártól keletre került.

Ez az írás egyben önreflexió is, mivel magamon keresztül mutatok be egy másodnyelv- tanári pályát. Nagyváradon saját tanfolyam-szervezési kísérleteimet elemzem, és azt vizsgálom, hogyan alakult személyes viszonyom a magyar nyelv és kultúra közvetítéséhez. Teszem ezt egyrészt kutatási célokból, másrészt attól a gondolattól vezérelve, hogy tanulságul és ösztönzőképpen szolgálhasson a hasonló kísérleteken gondolkodóknak, emellett általános következtetések is levonhatók belőle a határon túli másodnyelv-oktatás lehetőségeit illetően.

A nyelvvideológiák nézőpontját követem, amikor azt elemzem, hogy mihez kapcsolják a magyart mint második nyelvet, hogyan viszonyulnak a magyar nyelv oktatásához és a magyarnyelv-tanfolyamok szervezéséhez Nagyváradon. Susan Gal szerint a nyelvvideológiák a beszélő, a nyelv és a világ kapcsolatáról szóló metapragmatikai/metanyelvi feltevések (2006: 388). Véleményem szerint az L2-oktatás sikere az utódállamokban a nyelvvideológiákon áll vagy bukik. Ennek ellenére a szomszédos népek L2 körüli nyelvvideológiáinak tanulmányozására ezideig nem igen fordítottak figyelmet Románián kívül sem. Jelen cikkben tanulói ideológiákat nem elemzek, mivel ezek későbbi tanulmányaim témájául szolgálnak.

A nyelvtanulás társadalmi körülményeinek fontosságát hangsúlyozó iskola képviselői is amellett érvelnek, hogy a második nyelv elsajátításában a szociokulturális megközelítés legalább olyan fontos, akárcsak a mentális folyamatok (Block 2003: 6). Annak ellenére, hogy a Kárpát-medencében a tartós etnikai ellentétek bizonyára áthidalhatóak, vagy legalább enyhíthetőek lennének egymás kultúrájának megismerése és nyelveinek megtanulása által, a szomszédos országokban a magyarokkal együttélő népek számára felkínálható L2 oktatással ezidáig keveset foglalkoztak. Ami Romániát illeti, a témáról általában is csak rövid megjegyzésekkel találkozunk. Ezek többnyire arról szólnak, hogy a magyar nyelv iránt csekély érdeklődés figyelhető meg a románok körében, és hogy Romániában a magyar mint idegen nyelv oktatására a bukaresti hungarológiai

* Kiss Attila Gyula, PhD hallgató, Jyväskyläi Egyetem, Bölcsészettudományi Doktori Iskola, Hungarológia program; tanársegéd, Partiumi Keresztény Egyetem, Nagyvárad, attilagyulakiss@yahoo.com

tanszék szakosodott (Murvai 1997, 2010; Molnár 2000; Péntek 2002; Kádár 2008). 1998 után fakultatív óraként megjelent a *magyar mint idegen nyelv* tantárgy a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar és Általános Nyelvészet Tanszékének kínálatában is (Kádár 2008).

A magyar mint másodnyelv-oktatóknak Romániában is vannak nyelvi ideológiái, viszont ezideig kevés írás reflektált a romániai gyakorlatra. Molnár Szabolcs (2000: 211) a Bukaresti Tudományegyetem Hungarológia Tanszékének akkori vezetője megállapítja, hogy a román nacionalizmus hosszú ideig előítéleteket, sztereotípiákat és hamis képeket táplált a magyar nyelvvel és kultúrával szemben, melyeket a sikeres nyelvtanulás érdekében a tanárnak meg kell próbálnia feloldani. A több nemzetiség lakta Temesváron L2-t tanító Magyarai Sára (2009) be is mutat egy sor általános hiedelmet a magyar nyelvvel kapcsolatban, viszont az L2-re vonatkozó vetületeivel nem foglalkozik.

1.1. Önreflexió és tanárnarratívák

Munkánknak fontos része az önreflexió, mert ez a személyes szakmai fejlődés elengedhetetlen feltétele. A másokkal való találkozás során olyan perspektívák nyílnak meg, amelyekben jobban megérthetjük saját gyakorlatunkat, hitünket, előfeltevéseinket, értékeinket, véleményünket, világnézetünket (Lankshear–Knobel 2004: 8). Az L2-t, környezeti- vagy idegen nyelvet oktató tanárok számára szükséges a megtermékenyítő, gyakran feszültségektől sem mentes, de az egyént gazdagító kulturális önreflexió. Talán hatványozottan igaz ez a kisebbségi létben élők esetében.

Írásom azon tanárnarratívák sorába illeszkedik, amelyek elfogadják az elmúlt 30 év tanárkutatásának azon alapfeltevéseit, miszerint „a tanítás felismert és megélt szakmai elhivatottság” és „a tanárkutatás nem kvantitatív jellegű, azaz nem pszichometrikus, nem pozitivistá, sem pedig kísérleti kutatás” (Lankshear–Knobel 2004: 4)¹.

Az újabb nyelvpedagógiai irodalom szerint a tanárnak nem elsősorban a legújabb nyelvoktatási módszertani ismeretek folyamatos frissítésére van szüksége, hanem arra, hogy saját gyakorlatát folyamatosan mérlegelje, értelmezze, és eközben az önreflexió során szakmailag fejlődjön. Ezt a folyamatot mindig abban a környezetben kell értékelni, amelyben a tanár megszerzi képesítését, majd később hivatását végzi. A tanároknak, kutatóknak figyelembe kell venniük a sajátos társadalmi-történelmi viszonyrendszerüket, amelyek befolyásolják az elképzeléseiket, cselekvéseiket és elméleteiket (l. pl. Horváth 1998: 309; Kalaja 2008: 20). Írásom egyik célja, hogy ráirányítsa a figyelmet erre az angol nyelvű szakirodalomban már a kilencvenes évektől kezdődően mind nagyobb teret hódító, az oktatáskutatásban jelentkező paradigmaváltásra is, amely a magyar nyelvű szakirodalomban még kevésbé ment végbe.

Már az 1960-as 70-es évektől kezdődően „a narratívák nem csak mint orális vagy irodalmi műfaj jelentek meg, hanem mint központi eszközök, amelyekben az emberek értelmet adnak életüknek az időben” (Pavlenko 2007: 164). A nyelvvelsajátítást vizsgáló

¹ Az angol idézeteket itt és a következőkben a saját fordításomban közlöm.

szakirodalom is egyre nagyobb teret szentel a narratívák vizsgálatának. Ezek önreflexív írások, amelyekben nyelvtanulók és tanárok az életük során tapasztalt nyelvi, nyelvtanulói vagy -oktatói élményeikről számolnak be (l. pl. Todeva–Cenoz 2009; Kalaja–Menezes–Ferreira 2008). A szóbeli interjúk vagy írott naplók alapján, a nagyon eltérő életutak és élmények etnográfiai vizsgálatából vonnak le általános érvényű következtetéseket. Ez jelentős váltást hozott, hiszen a külső szemlélő perspektíváját felcserélte a résztvevők nézőpontjával.

Szándékom szerint írásom ebbe a műfaji keretbe kíván illeszkedni. Egy induló hungarológus számol be életútja néhány olyan eseményéről, amelyeknek nagy hatása volt arra, hogy most ezzel a témával foglalkozzon. Az autobiografikus narratívák „kulturális, intézményi és társadalmi produktumok, amelyek műfajként működnek és visszatükrözik egy adott hely által támasztott irodalmi, társadalmi normák, struktúrák elvárásait” (Pavlenko 2007: 175).

Az etnográfiai kutatások egyik alapelve, hogy a kutató keresi az aktív kapcsolatot kutatása tárgyával, így a kutatás során saját magát is vizsgálja, és a kutatott jelenség értelmezése az önértelmezésen keresztül valósul meg. Akárcsak a kutató, a szervező-tanár is eszközként használja önmagát, hogy képet alkosson, és közösen konstruálja meg a nagyváradai L2 oktatás jelenségét.

Az első részben ezért saját többnyelvűségemről írok. Elsősorban a román nyelvhez fűződő emlékeimet próbálom meg saját magam számára is megszerezni. Korosztályomból biztosan sokaknak voltak hasonló élményei. A későbbiekben többek között arra is keresem a választ, hogy milyen nyelvideológiák mentén értelmeztem a helyzetet, és ezek hogyan változtak. A második részben a nagyváradai tanfolyamszervezés nehézségeiről és sikereiről számolok be.

2. Reflexiók a kétnyelvűvé válásommal kapcsolatban

Családomban mindenki magyarul beszélt. A nyelvi érintkezés első alkalmai egy kétnyelvű városban azok a helyek, ahol mindkét beszélőközösség megfordul. Nagyváradon a magyar, akárcsak a román gyerek, ha nem a családban, a baráti vagy ismeretségi körben, akkor a városban az utcán, játszótéren, az üzletekben találkozhat először a másik nyelvvel.

Gyermekkorom a hetvenes évek második felében, iskolás éveim nagyrészt a nyolcvanas években teltek. Tanulmányaimat a nagyváradai iskolák magyar nyelvű tagozatán végeztem egy olyan romániai városban, ahol a magyar kultúra és intézményrendszer párhuzamosan létezett a román mellett. A református templom volt a közösségi élet első színtere, ahol magyarul szólt az istentisztelet, s ahol a zsolnárok éneklése mellett kisgyerekként karácsonyi verset is magyarul mondtam. Működött a városban magyar nyelvű bábszínházi és színházi tagozat, ahová rendszeresen jártam szüleimmel és iskolatársaimmal. Román nyelvű sajtótermékeket az érettségi táján kezdtem el fogyasztani, és a román színházat is csak felnőtt koromban kezdtem el látogatni.

Először a szomszédságban is túlnyomóan magyarok éltek. Kisgyermekként akkor hallottam román szót, amikor ismerősök jöttek látogatóba nagyszüleimhez. Később

egy tömbháznegyedbe költözött a család, és itt már kétnyelvűvé vált a nyelvi környezetem. A tömbház előtti játék során nem volt olyan, hogy a magyar gyerekek elkülönültek volna. Román gyerekekkel spontán nyelvi érintkezésekre került sor. Vegyes csoportokban magyarul és román nyelven is beszéltünk. A különféle játékhelyzetekben egyre inkább tudtam használni a román nyelvet.

Én magam is megtapasztaltam, hogy a Romániában használt román nyelv és irodalom tankönyvek egy elképzelt, idealizált román anyanyelvű diák számára íródtak, aki nemcsak a magas kultúra iránt érdeklődik, hanem irodalmi ambíciói is lehetnek, és ezért a nyelv mélyrétegei, például különböző román regionalizmusokkal teli szövegek befogadására is nyitott. Gyermekként ezek a tankönyvek inkább elriasztottak, mintsem megkedveltették velünk a román nyelvet. Ezekből az anyanyelvi nyelvhasználóknak készült, a nyelv megtanulására teljesen alkalmatlan tankönyvekből, versek és irodalmi szövegelemzések bemagolásán keresztül kellett volna megtanulnunk románul, ami csak kisebb-nagyobb sikerrel járt (a kérdés tárgyalását l. Szilágyi N. 1998: 131–148). A román gyerekekkel, eladókkal vagy orvosokkal való hétköznapi kommunikációs helyzetekben megjelenő nyelvhasználatról ez a nyelvi modell igen távol állt.

Az iskolában a román nyelv és irodalom órák mellett Románia történelmét és földrajzát is románul tanultuk. A rendszer bukását megelőző időszakban már az osztályfőnöki órát is románul kellett tartani. A román köznyelv elsajátítására mégis inkább a játszótér, vagy ezek hiányában a panel, vagy, ahogy nálunk mondják, a *blokk* környéke adott lehetőséget, ahol román és magyar gyerekek együtt játszottak. Az iskola közös, és ezért kizárólag románnyelvű tevékenységei, mint például a testnevelés órák, közös reggeli torna, pionírgyűlések és tömegrendezvények sokkal kevésbé voltak a kétnyelvű nyelvi szocializáció helyszínei, mint a szakkörök – például Váradon a Pionírház különböző tanfolyamai –, ahol magyar és román gyerekek változó szinten elsajátíthatták egymás nyelvét. Ezeken a helyeken a tevékenységet vezető felnőtt románul beszélt, és a magyar és román gyerek között is általában románul folyt a beszélgetés, de amikor megakadt a kommunikáció, akkor egy másik gyerek segítette, aki ismerte az illető román szót, kifejezést.

A román nyelvvel és román anyanyelvű gyerekekkel való érintkezés terei voltak továbbá azok a sajátosan a rendszerre jellemző kötelező közösségi foglalkozások, mint például a lövészyakorlatok, vagy a félévente sorra kerülő mezőgazdasági kampányok, ahová ingyenes kötelező munkára – például a kukorica, cukorrépa, vagy gyümölcs betakarításra – vetették be az ifjúságot. Az instrukciók ezeken a helyeken is mindig románul hangzottak el. Amint román fiatal került a brigádba, a beszélgetés általában románul folyt tovább.

1992-ben nyertem felvételt a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem magyar–angol szakára. Évfolyamom egyike volt a változást követő első évfolyamoknak, amikor ismét lehetőség nyílt arra, hogy nagyobb számú hallgató kezdhesse el a magyar nyelv és irodalom szakos képzést magyar–néprajz, vagy valamilyen idegen nyelv párosításban.

A Szamos-parti városban már más nyelvi közeg fogadott. A valamikor kincsesnek mondott városban a magyar beszéd sokkal kevésbé volt hallható az utcákon, mint ott hon Nagyváradon. A gimnáziumban az erdélyi magyar irodalom óráinkon megismert,

a valamikor toleranciájáról híres tündérkertnek hitt Erdély transzilvanista eszméire inkább csak a Házsongárdban nyugvó nagyjaink síremlékei emlékeztettek. A Funar-féle városvezetés gondoskodott róla, hogy Erdély nem hivatalos fővárosában ezeknek az eszméknek a mindennapokban nyomát sem találjuk. Ekkor készültek el rekordidő alatt a város tereit a román nemzeti eszme jegyében kisajátító emlékművek, kerültek fel különböző műemlék épületekre plakettek, vagy hatalmas zászlóoszlopok a Főtérrre, amelyeknek mind az volt a célja, hogy kiszorítsa, relativizálja a város magyar történelmi múltját.

A 90-es évek eleji nacionalista fordulat idején a helyi román nyelvű sajtót és közbeszédet a *nagyrománias*, *Vátrás* magyarellenes diskurzus jellemezte. Ilyen körülmények között a Kolozsvári Magyar Diákszervezet szervezésében zajló programokon való részvétel, mint például a magyar táncházak, vagy koncertek többet jelentettek számunkra, mint egyszerű szórakozást. Baráti köröm és talán korosztályom számára is a magyar identitás megélésének területei voltak. Ezek a helyeken és alkalmakon magyarul beszélünk, és mondhatni kizárólag magyarok vettek részt a rendezvényeken. Kollégiumi bulikban, koncerteken vegyes volt ugyan társaság, de oda is általában baráti körökkel együtt jártak el az egyetemisták, és ritkán került sor hosszabb nyelvi érintkezésre. A nagyváradai magyar világból átléptem a kolozsvári magyar világba (I. Brubaker 2006: 266–267).

Az egyetemen az angol nyelv oktatói mind románok voltak, habár volt közöttük, akikről sejteni lehetett, hogy van magyar kötődésük, vagy legalábbis tudhatnak magyarul. Ők a legkisebb jelét sem adták annak, hogy megpróbálnának velünk magyarul beszélni. Angolórakon volt, hogy közösen vettünk részt a román hallgatókkal, de mivel itt a szemináriumok, előadások nyelve az angol volt, keveset beszélünk románul. Esetleg szünetekben egy-két közvetlenebb tanársegéddel. A fordítási tárgyak esetében viszont hátrányos helyzetbe került a magyar hallgató, amikor románra kellett fordítania. Néhány székelyföldi hallgató csak nehezen tudott megbirkózni ezzel a feladattal.

Habár az ártándi határátkelő Nagyváradtól csak 10 kilométerre van, 1990 előtt Románia a világtól elzárt ország volt. Magyarországra nem lehetett átmenni. Mivel egy távoli rokoni szálat leszámítva Magyarországgal kapcsolata nem volt a családnak, ezért gyermekkoromban főleg olvasmányaimból, tanulmányaimból és a nálunk fogható magyarországi televízióadások alapján alakult ki bennem egy Magyarország-kép. Ehhez az idealizált képhez képest jelentős különbséget tapasztaltam, amikor a politikai rendszerváltást követően, megnyílt az utazás lehetősége, és először sikerült átjutni a határon.

Általában hosszú órákat kellett várni a határ mindkét oldalán. Családommal együtt néhány alkalommal jártunk mi is a szomszédos Berettyóújfaluban és Debrecenben, de aztán inkább lemondott róla a család, hogy a határkereskedelemmel foglalkozók százaival együtt, sorban állással töltsük az időt (a határátkelésről a 90-es években I. Feischmidt 2004).

Ilyen körülmények között nagy élmény volt, amikor másodéves ösztöndíjasként részt vehettem a Debreceni Nyári Egyetemem, ahol a rendszerváltást követő időkből is több száz külföldi tanult magyarul. Számomra az irodalomórák jelentősége eltörpült

amellett az élmény mellett, hogy nyelvem és magyarságom a külföldiek szemében is érték. Érdekelte őket az erdélyi magyarság helyzete is, és szívesen beszélgettek velünk is, kisebbségi magyar egyetemistákkal. Olyan szoros barátságok kötődtek ezen a nyáron, amelyek hosszú évekig elkísértek.

Egyetemistaként még nem fordult meg a fejemben, hogy Nagyváradon vagy Kolozsváron magyar nyelvet lehetne oktatni román anyanyelvűeknek, és az sem, hogy egyszer majd én is az L2 tanára leszek. Kolozsváron azokban az időkben olyan nagyinak éreztük a magyar nyelvvel szemben az általános ellenállást, hogy kizárnak tűnt, hogy a románokat érdekelné nyelvünk elsajátítása. Az egyetem oktatói sem vetették fel, hogy a magyar nyelv és kultúra oktatása idegeneknek, esetleg éppen románok számára, valamikor karrierlehetőség lehetne. Ezekben az években a magyar tannyelvű osztályokban történő magyar- vagy angoltanári pálya volt a legkézenfekvőbb jövőképem. Már egyetemista éveim alatt tartottam magánórákat, viszont mindig csak angol nyelvből. Magántanítványaim között voltak román gyerekek is, akikkel a románt használtam mint közvetítőnyelvet. Személyes érdeklődésem is egyre inkább az angol nyelv és irodalom, ezen belül az amerikanisztika felé fordult.

Az egyetemi oklevél megszerzése után visszatértem Nagyváradra, ahol két évig magyar- és angolnyelv-tanárként működtem a nagyvárad Szent László Gimnáziumban. A középiskolai óráimon túl angol nyelvet tanítottam magánórák és nyelviskolai nyelvtanfolyamok keretében. A nyelviskola, ahol a kilencvenes évek közepén tanítottam, próbált magyar tanfolyamot indítani, de nem volt rá elég jelentkező. A környezetemben ekkor még olyanról nem hallottam, hogy valaki román anyanyelvűként magyar órákat szeretne venni.

Később főiskolai, majd egyetemi oktató lettem a Sulyok István Főiskolán, majd az ennek jogutódjaként, Nagyváradon létrehozott Partiumi Keresztény Egyetemen (a Partiumi Keresztény Egyetemről és annak tannyelvpolitikájáról I. Szűcs 2005). Különböző angol nyelvű tárgyakat tanítottam, miközben magyartanári *énem* teljesen háttérbe szorult. A munkahelyemen, ahol néhány tanárkollégát kivéve mindenki beszélt magyarul, a kommunikáció általában magyar nyelvű volt.

Amint a fentiekből kiderült, román nyelvtudásomat csak kisebb részben szereztem meg az iskolapadban ülve. A román irodalmat, történelmet és több más tárgyat is szervezett formában románul oktatták ugyan, de gyakorló tanárként már tudom, hogy a nyelvsajátításra csak kis mértékben alkalmas tananyagokból, sőt gyakran a diákot feszélyező módszerek alkalmazásával. Saját esetemben a román nyelv elsajátítását sokkal inkább tulajdonítom az órákon kívüli informális tanulásnak, a társadalmi tevékenységekben való részvételnek, és az önképzésnek, mintsem a szervezett oktatásnak. Amíg gyermekkoromban sokkal kevésbé volt jelen a magyar–román kétnyelvűség, felnőttkoromban már a mindennap élet ügyes-bajos dolgainak intézése mellett, szórakozáshoz, továbbá kulturális és audiovizuális média-termékek fogyasztása során is napi szinten használom a román nyelvet.

Ezek után sem váltam tökéletesen kétnyelvűvé. Továbbra is vannak az életnek olyan területei, amelyek kívül estek tevékenységi, vagy érdeklődési körömmön. Az ezeken a területeken szokásos nyelvhasználatot csak részben sajátítottam el. Ha ilyen helyzetek-

ben kell megnyilvánulnom, akkor rajtam is úrrá lesz a nyelvi bizonytalanság. Ez viszont nem akadályozott meg abban, hogy a magyar mint másodnyelv oktatásával foglalkozzam, amelynek során megfelelő szinten és gond nélkül tudom használni a románt mint közvetítő nyelvet. Amint a fentiekből látható, az én nyelvtanulói önéletrajzom is „egy hosszú, kalandos út a (csak)nem tökéletesség felé” (Popovic 2009: 33), amelynek bemutatásával arra szeretnék ösztönözni minden hozzám hasonló életúttal rendelkezőt, hogy többnyelvűségünket bátran állítsuk a magyar nyelv oktatásának szolgálatába – akár többségi környezetben is.

3. Magyar nyelvtanfolyamok Nagyváradon

3.1. *Magyar nyelvoktatás felnőtteknek és nagyváradai nyelviskolák*

Az internetes keresés tanúsága szerint minden erdélyi, partiumi nagyvárosban vannak olyan nyelviskolák, amelyek hirdetnek magyar tanfolyamokat is. Nagyváradon is több nyelviskola működik. Három nyelviskoláról tudok, amelyek a legnépszerűbb idegen nyelvek mellett magyar nyelvoktatást is hirdetnek internetoldalukon (l. Centrul de limbi străine YES, Bridge Language Study House, Colloquia). Az első cég volt tulajdonosa elmondta, hogy magyarul kevesen tanultak, akik viszont elkezdték, *elhivatottakká* váltak, és több tanfolyamot is elvégeztek náluk (Antal János szíves közlése, 2010). Később – egy nemzetközi projekt kapcsán – a DNYE is kapcsolatba került a másik, kolozsvári központú céggel. Megtudtuk, hogy főleg gyerekekkel foglalkoznak. Váradon csak egy képviselőjük van, és nincs magyar képzésük. A Partiumi Keresztény Egyetem nyelviskolája is szerepelteti kínálatában a magyart. Ezen a kurzuson két román kollégám tanult. A tavalyi év végén találkoztam a felnőttképzéssel foglalkozó nagyváradai Eurolingua nyelviskola vezetőjével is, aki elmondta, hogy habár több száz embert képeznek és vizsgáztatnak angol nyelvből, évente csupán egy-két érdeklődő jelentkezett, aki magyarul szeretett volna tanulni, ezért kínálatukban már nem is szerepeltetik többé a magyart. 2011-ben a Duna Tévé a Híradó adásában számolt be róla, hogy tíz fővel a Don Orione Gimnáziumban indult magyarnyelv-tanfolyam. Megállapíthatjuk, hogy próbálkozások vannak, viszont úgy tűnik, Nagyváradra is igaz Szilvási (2010: 21) megfigyelése, hogy gyakran azért nem indul tanfolyam, mert az egyébként is kevés önfinanszírozó érdeklődő nem jelentkezik ugyanabban az időben és helyen.

3.2. *Tanfolyam indítása a Debreceni Nyári Egyetem égisze alatt*

A Debreceni Nyári Egyetem (DNYE) a magyar nyelv és kultúra terjesztésének első ilyen jellegű intézménye volt. Először 1927-ben nyitotta meg kapuit (l. Gellén 2002: 11; Nádor 1998: 81). Napjainkban több hasonló is működik Magyarországon. A képzés és a programok költségeit különböző ilyen célú ösztöndíjak vagy munkahelyi támogatók fedezik a résztvevők számára. Sokan vesznek részt a tanfolyamokon önköltségesen is. Az intézmény honlapján ezt olvashatjuk:

Az elmúlt időszak tapasztalatai alapján egyre fontosabbnak tűnik a mindenkori viszonyokhoz való gyors és rugalmas alkalmazkodás. [...] jól látható, hogy bizonyos szokások megváltoztak: az anyagi háttér, az állami ösztöndíjak csökkenése és a folyamatos áremelkedések – különösen a fiatalok számára – nehezítik a Debreceni Nyári Egyetem által kínált lehetőségek igénybe vételét. Ez egyértelműen arra készítette a magyar nyelv és kultúra ügyét 1927 óta töretlenül szolgáló intézmény vezetőségét, hogy változtasson a korábbi évek gyakorlatához képest. (<http://nyariegyetem.hu>, 2012-05-10)

2010-től Szaifkó Péter lett a Nyári Egyetem új igazgatója. A bevezetett változásnak egyik eleme, hogy már nem csak Debrecenbe várja a magyarul tanulni vágyókat az intézmény, hanem a budapesti nyelviskolájuk mellett más, külföldi helyszíneken is indít tanfolyamokat. Nagyvárad mellett voltak még magyarnyelv-kurzusok New York-ban és Antwerpenben is.

Az elmúlt évek statisztikái szerint a DNYE-en résztvevők legnagyobb számban – a felnőttoktatásban hagyományokkal rendelkező, és ezt inkább megfizetni tudó – Nyugat-Európából és Egyesült Államokból érkeztek. Ami a Debrecenben magyarul tanuló, az utódállamokból érkezők számát illeti, az intézmény nyilvántartása nem mindig jegyezte fel a résztvevők állampolgárságán túl a nemzetiségi hovatartozást, illetve az anyanyelvet (Gellén 2002: 15). Csak a nevekből lehet következtetni, hogy a múltban az évek során Debrecenben megfordult hallgatók közül ki az, aki a magyar nyelvet tanulta a tanfolyamok keretében, illetve például jugoszláviai vagy romániai magyarként a magyar nyelv és kultúra órákat látogatta. Az 1960-as programban a szomszéd országok egyetemlein tanítókat a „külföldi magyar lektorok” elnevezéssel illették. Ők lehetnek született magyarok, vagy a nyelvet csaknem tökéletesen beszélők (Gellén 2002: 16). A rendszerváltást követően a DNYE vezetősége úgy ítélte meg, hogy határon túli magyarok szakmai továbbképzése túlfeszítené az intézmény profilját és ezért „bábáskodott” a szintén Debrecenben beinduló és a határon túli magyar pedagógusok szakmai továbbképzését felvállaló Ady Akadémia létrehozásában (Gellén 2002: 24).

A jelenlegi jelentkezési űrlapok már nemcsak az állampolgárságot rögzítik, hanem rákérdeznek a beiratkozók anyanyelvére is. 2000-es évek első felében a DNYE-en 9 és 18 között volt azoknak a száma, akik a románt jelölték meg anyanyelvként, míg 2005-től évente két-három román anyanyelvű résztvevő volt a nyári kurzusokon (a DNYE irodájában tanulmányi ügyekért felelős Kulcsár Judit szíves közlése, 2012). Ezek a számok leképezik a Magyar Ösztöndíjbizottság által biztosított ösztöndíjak számát.

Szaifkó Péterrel már hosszú munkakapcsolatban álltunk, hiszen a Partiumi Keresztény Egyetemen ő volt az angol nyelv és irodalom szakalapító tanszékvezetője. Beszámoltam neki róla, hogy milyen jó emlékeim vannak az intézménnyel kapcsolatban, és hogy szívesen dolgoznék ismét magyartanárként. Az elképzelésünk már az induláskor az volt, hogy a Debrecenben megszerzett tapasztalatokat a nagyváradi románajkúak tanításában, a DNYE kihelyezett tanfolyamain kamatoztatom majd.

Első lépésként egy kulturális kirándulást szerveztem Nagyváradra a debreceni nyári kurzus résztvevőinek angol nyelven. Az egész napos idegenvezetés során a városnak a magyar történelemben és művelődéstörténetben játszott fontos szerepéről beszéltem.

A magyar vonatkozású épített örökség megtekintése mellett kiemelttem a városnak a magyar irodalomban elfoglalt helyét is. Megnéztük az Ady által is látogatott helyeket, említést tettem a Holnaposokról.

Ezt követően kaptam lehetőséget arra, hogy belülről is megismerjem a DNYE oktatói tevékenységét. Magyar nyelv és irodalom főszakos lévén, középiskolai oktatási gyakorlattal, továbbá az egyetemen angol nyelvi módszertan tantárgyak oktatásának tapasztalatával már rendelkeztem. Az intézmény képzési rendszere pedig segítséget nyújtott az L2 módszertanának elsajátításában. Először kollégák óráin hospitáltam. Ezen kívül kézikönyvtár áll rendelkezésre, valamint rendszeres módszertani továbbképzéseket is szerveznek az intézmény tanárai számára. Az előadások, bemutatók mellett gyakran nyílik alkalom a szakmai eszmecserére a kollégákkal. A folyamatos minőségbiztosítási értékelések és kedvező visszajelzések fényében több tanfolyamot tarthattam Debrecenben. A kezdő tanfolyamok közvetítő nyelve többnyire angol volt, illetve két alkalommal német. Csoportjaim tagjai Európa számos országából érkeztek, de csak egyszer fordult elő, hogy román hallgató is volt köztük. Velük inkább csak a kulturális programok, kirándulások alkalmából találkoztam, társalogtam.

A nagyváradai tanfolyamok indítását illetően eleinte szkeptikus voltam. Úgy gondoltam, hogy a gazdasági és pénzügyi világválságra válaszként hozott romániai megszorító intézkedéscsomag – amelyben a közalkalmazottak fizetését 25 százalékkal csökkentették – épp azt az értelmiségi réteget sújtotta a legjobban, akiknek a köréből a magyar nyelvtanulók kikerülhetnének. Másrészt pedig úgy gondoltam, hogy nem várható akkora érdeklődés, ami gazdaságilag fenntarthatóvá tehet egy tanfolyamot. Itt a terembérletre és a tanár fizetéséből adódó költségekre gondoltam.

A debreceni tapasztalatok és előzetes elképzeléseim alapján egy nagyváradai tanfolyam lehetséges résztvevőinek két körét körvonalaztam. Az első a különféle magánéleti okokból tanulókból állt: a vegyes házasságokban élők, a másod- vagy hamadgenerációs magyar gyökerekkel rendelkező személyek, vagy akik gyermekként valamilyen szinten tudtak magyarul, de felnőttkorukra elfelejtettek. Egy másik pedig a szakmai, anyagi motivációval rendelkezők köre: a turizmusban, az üzleti szférában, a határ másik oldalán üzleti érdekeltséggel rendelkező vállalkozók.

Mióta könnyebbé vált a határforgalom, és főleg mióta Románia csatlakozott a schengeni határegyezményhez, a határközeli nagyvárosok ingatlanpiaca számon tartja a közeli magyarországi települések általában jelentősen olcsóbb kínálatát is. Az egész Partiumi határmenti régióban megfigyelhető, hogy akár kizárólag románul beszélő családok is vásároltak ingatlant a közeli magyarországi településeken. Ezek egy részét hétvégi háznak használják, mások pedig Magyarországról járnak be Nagyváradra dolgozni. Rájuk is gondoltam, amikor meghirdettem a tanfolyamot.

3.2.1. A tanfolyamot népszerűsítő anyagok, tevékenység és az elindulás nehézségei

A tanfolyam megtartásához alkalmas helyiségre volt szükség, és mivel valószínűsíthető volt, hogy az elején nagy anyagi hasznot nem fog termelni a vállalkozás, ezért fontos volt, hogy lehetőleg alacsony rezsiköltséggel számoljunk.

Az előző munkahelyemre gondoltam és megkerestem a Szent László Katolikus Gimnázium igazgatónőjét, aki készségesen felajánlotta, hogy ingyenesen a rendelkezésünkre bocsát egy osztálytermet a város központjában. Cserében felajánlottuk, hogy a gimnázium egy tanára részt vehet minden induló tanfolyamunkon. Az igazgatónő megerősített abban, hogy vannak Nagyváradon olyan román értelmiségiek, akik szakmai okokból is szeretnének magyarul tanulni. Ilyen volt Nagyvárad román kulturális életének egyik kiemelkedő alakja, egy művészettörténész és egyetemi oktató, aki aztán később tevékenyen segített azzal, hogy barátainak és ismerőseinek szólt az induló tanfolyamról. 2010-ben ő kapta meg Debrecen egyik testvérvárosi ösztöndíját a DNYE nyári kurzusára.

További finanszírozási lehetőségeket, támogatókat is megpróbáltunk keresni. Úgy gondoltunk, hogy nagyobb érdeklődésre akkor számíthatunk, ha nem a résztvevőnek kell megfizetnie a tanfolyam teljes tandíját. Feltételeztük, hogy a részben magyar városvezetés támogatja majd, hogy olyan román munkatársai legyenek, akik magyarul is beszélnek. Szaffkó Péter megbeszélést kezdeményezett Nagyvárad magyar alpolgármesterével, hogy segítsen a polgármesteri hivatalban dolgozó közalkalmazottak körében tanfolyamot szervezni, illetve hogy ezt a Polgármesteri Hivatal finanszírozza. Felajánlotta, hogy a DNYE-en elkészítik a speciálisan ennek a célközönségnek szóló tananyagokat is. A tervek szerint 100–120 alkalmazotról lett volna szó, akik három tanfolyammodult végeztek volna el. Egy modul negyven órából állt: az első kettő általános nyelvi alapképzés, a harmadik pedig az közigazgatás szakszókincsét oktatta volna. Az alpolgármester asszony nagyon nyitott volt a kezdeményezés iránt, és megígérte, hogy megnézi, mit tehet. Árajánlatot is adtunk, és vártuk a választ. Hosszas csend után, többszöri érdeklődésünkre, azt a választ kaptuk, hogy adott időben nem tud, de majd később foglalkozik az ügygel. Végül informális csatornán keresztül jutott el hozzánk a hír, hogy a román polgármester nem akar ilyen kurzust, és ebben a helyzetben az alpolgármester asszony sem tud segíteni.

Fontos volt, hogy a híreink jussanak el a helyi román közösséghez, ezért a román napilapokban szerettem volna céges hirdetések feladni. El is készítettem a grafikai kivitelezést – az intézmény logójával, célratörő román nyelvű szöveggel –, amikor viszont felkerestem a helyi lapok reklámozástályát, kiderült, hogy cégek számára négyzetcentiméterben szabják meg a reklámfelület költségét, és egy kisméretű hirdetés is akkora összegbe került volna, amelynek kigazdálkodására nem számíhattunk. A nagy reklámköltség miatt csak a magánszemélyek számára rendelkezésre álló ingyenes apróhirdetési oldalon adtam fel hirdetést a két román nyelvű napilapban a *Jurnal Bihorean*-ban és *Crișana*-ban. Habár az internetes oldalukra is bekerült a hirdetés, ezekre senki sem jelentkezett.

A leghatásosabbnak egy a *Jurnal Bihorean*-ban megjelent, hosszabb Szaffkó Péterrel készített interjú és egy általam írt tanfolyam ismertető szöveg bizonyult, amelyet egy ismerős újságíró jóvoltából kerülhettek be az újságba. Ezek az írások nagyon tárgyyszerűen arról tudósítanak, hogy a Debreceni Egyetem Nagyváradon is megkezdte a magyarnyelv-oktatást és a magyar nyelv és kultúra megismertetésével kapcsolatos tevékenységét.

A tanfolyamot a következő feltételekkel hirdetem meg: 40 órás tízhetes tanfolyam heti 2X2 órában. A tanfolyam ára 600 RON volt, amit a résztvevők két részletben fizethettek. Az ár kialakításában, a részletfizetés felajánlásakor a helyi viszonyokat, és a többi nyelviskola árait is figyelembe vettem. Kilenc hallgatóval, egy haladó és egy kezdő csoporttal 2010 év októberében sikerült beindítanom az első tanfolyamot. A szintfelmérés szóban történt. A legtöbben az abszolút kezdő csoportba kerültek, mivel még nem tanultak magyarul. A már magyarul beszélőknek néhány kérdést tettem fel magyarul. A válaszaikból kiderült, hogy milyen szinten beszélnek nyelvünket.

3.2.2. További próbálkozások a résztvevők számának növelésére

A továbbiakban két újabb 10 hetes magyarnyelv-tanfolyamot szerveztem és oktattam Nagyváradon. A második tanfolyam 2011 februárjában indult, a harmadik pedig 2011 októberében. Folyamatosan fejtörést okozott, hogyan bővíthetnék a résztvevők körét. Próbáltam a digitális reklám és informálás lehetőségeivel élni, mivel a nyomtatott médiában való reklámozásra egyrészt nem volt megfelelő anyagi forrásom, másrészt pedig nem tűnt költséghatékonynak. Felkerült egy román nyelvű értesítés a DNYE honlapjára, amiben az állt, hogy Nagyváradon kurzus indul román közvetítő nyelven. Készítettem egy Facebook-oldalt is, amire feltettem, hogy Nagyváradon is lehet magyarul tanulni, megadtam a telefonszámom. Belinkeltem néhány helyi szervezetet. Feltettem a szöveget néhány helyi hírportál apróhirdetés oldalára. Írtam az ismerőseimnek, hogy mivel foglalkozom és megkértem őket, hogy küldjék tovább a hírt és elérhetőségem esetleges érdeklődőknek.

Plakátolási akciót is folytattam a városban. A most már a DNYE nagyváradi bázisának számító Szent László Gimnázium portáján és bejárati kapuján több mint félévig volt kint a Nyári Egyetem nagyméretű plakátja. Folyamatosan voltak szórólapok az iskola portáján is. Mivel az előzetes tapasztalatok alapján feltételeztem, hogy a magyar nyelv iránt érdeklődők, az értelmiség, egyetemi hallgatóság köréből kerülhetnek ki (habár az utóbbi rétegnek nem volt valószínűsíthető, hogy lesz rá pénze), az egyetemekre vittem a Nyári Egyetemtől kért plakátokat, amelyekre román címkét ragasztottam az induló tavaszi tanfolyamról. Több plakátot ragasztottam fel a Nagyváradon Egyetem kampuszán, és az Orvosi Egyetem bejáratánál is, abból a megfontolásból, hogy a leendő orvosok esetleg magyarul is szót szeretnének érteni az idős magyar betegekkel.

2011 novemberében, attól a gondolattól vezérelve, hogy egy Romániában sikeresen működő magyar érdekltségű cég számára fontos lehet munkatársai magyar nyelvtudását elősegíteni, személyesen kerestem fel egy nagyváradi OTP-fiók magyar igazgatóját ajánlatommal. Ő is jó kezdeményezésnek tartotta a tanfolyamok ügyét. Támogatását kértem, hogy legalább a belső levelezőlistájukra tegye fel az ajánlatunkat. Elmondta, hogy az őáltala irányított fiókban sok magyar munkatárs van, de Nagyváradon van még két másik OTP-fiók is, ahol többnyire románok dolgoznak. Ott több érdeklődésre lehetne számítani. Azzal érveltem, hogy egy magyar hátterű cégtől szép gesztus lenne, hogyha az erre érdeklődést mutató román anyanyelvű munkatársakat, akár részleges ösztöndíjjal támogatnák. Egyetértett velem, és támogatásáról biztosított, de

elmondta, hogy az összes anyagi vonzatú döntést a bukaresti központban hozzák meg, viszont vállalta, hogy az e-mailben megküldött ajánlatomat továbbítja a központba.

Egy szerintem előnyös ajánlatot készítettem, amelyben vállaltam, hogy az általuk kijelölt helyre is kiszállhatok órákat tartani. A levelemre és újabb személyes megkeresésekre visszajelzést viszont nem kaptam. Habár a nagyvárad OTP-fiókban vannak magyar nyelvű reklámanyagok, a román munkatársaknak viszont már nem ajánlották fel a magyar nyelv tanulásának lehetőségét. Ekkor tudatosult számomra, hogy nyelvpolitikája nemcsak az államoknak, hanem a magánszféra vállalatának is van (Kontra 2010: 187).

3.3. *Magyar nyelv-tanfolyam Aradon*

Habár Nagyváradon nem sikerült bővítenem a jelentkezők körét, várad munkám eredményeként 2011 decemberében érkezett hozzám egy váratlan megkeresés: tartsak magyar kurzust az Arad Megyei Tanács dolgozóinak. A tanfolyamra egy, az Európai Unió által finanszírozott oktatási csomag keretében került sor, aminek több képzés is részét képezte pl. gyermekvédelem, számítógép-kezelői tanfolyam, angol nyelv, és 15 munkatárs tanulhatott egy 40 órás kezdő tanfolyam keretében magyarul.

A nyelvi képzéseket egy nagyvárad cég kapta meg, amelynek a cégvezetője, a fent vázolt híradások alapján, az interneten talált rám. Mint később kiderült, eredetileg egy helybeli magyar nyelvtanárt akart felkérni, de a tanfolyam szervezői kifejezésre juttatták, hogy nem szeretnének helybeli tanárt. A tanfolyamszervező cég is inkább olyasvalakivel dolgozott volna, akinek már van tapasztalata az L2 oktatásában. Így jelentem meg én a képzésben, mint egy magyarországi intézmény, a DNYE tanára.

A tanfolyamra munkaidőben került sor, és a résztvevőknek nem kellett fizetniük érte. A többnyire vezető funkciót betöltő résztvevők elmondták, hogy elsősorban azért jelentkeztek a tanfolyamra, mert a szomszédos Gyulával és Békéscsabával közös regionális fejlesztési projektekben vesznek részt. Ezek kapcsán is ismeretségek, barátságok kötődtek és gyakran járnak át Magyarországra. Néhány résztvevőnek magyar csengésű neve volt. Egyesek a szünetekben be is számoltak nekem magyar gyökereikről. Mások magyar párú házasságokban éltek, és ezért is örültek az alkalomnak, hogy részt vehetnek a tanfolyamon, mert ugyan egyedül próbálkoztak már a magyar nyelv tanulásával, de túl nehéznek találták és feladták. Ez volt az első alkalmuk szervezett képzésben tanulni, ami módszeres bevezetést adott a nyelv rendszerbeli sajátosságaiba. Mások meglepéssel nyugtázták, hogy a megszerzett alapszintű magyar nyelv-tudást jól tudják majd hasznosítani a bevásárló-turizmusban.

4. A kétnyelvű tananyagok kérdése

Maticsák Sándor a *Hungarolingua* tankönyvcsalád kapcsán egy évtizeddel ezelőtt írt a jövő lehetőségeiről és kihívásairól. Megállapítja, hogy az utóbbi évtizedekben számos új nyelvkönyv, munkafüzet és kiegészítő oktatóanyag segíti a tanárok munkáját, viszont számuk még nem elegendő. Felhívja a figyelmet arra is, hogy a nyelvkönyvek egy

évtized alatt elavulnak, ezért folyamatosan újabb tananyagokat kell írni és kiadni (2002: 53). Szavai most is aktuálisak. A Nyári Egyetem gondozásában, különböző közvetítő nyelveken megjelenő új *Hungarolingua Basic* nyelvkönyvek erre az igényre kívánnak válaszolni (Marschalkó 2011, 2012).

Az első találkozáskor bemutattam azokat a tankönyveket, amelyeket Debrecenből hoztam. A Marschalkó Gabriella által írt új tankönyvre egyrészt azért esett a választásom, mert angol–magyar kétnyelvű, amit a tanfolyam résztvevői akár önállóan is használhatnak, és a jövőbeni terveinkben szerepelt, hogy ennek az akkor még csak kéziratban létező könyvnek elkészítem a román változatát is. Már többször tanítottam belőle, és a debreceni angolul nyelvű csoportjaim nagyon kedvezően fogadták. A hallgatók azért is kedvelték, mert kommunikatív szemléletű, a magyar nyelvtannak csak a leglényegesebb aspektusait mutatja be. A könyv ára jóval alacsonyabb, mint a *Hungarolingua*-sorozat már hagyományosnak számító könyvei. A különösen érzékeny romániai piacon ez sem volt elhanyagolandó szempont. A könyv ekkor még csak angol közvetítő nyelven, fűzött formában állt rendelkezésre. A hallgatóknak minden óra előtt emailben elküldtem, és nyomtatásban is megkapták tőlem a leckék román nyelvre lefordított változatát is. Ez a módszer alkalmat nyújtott számomra a román változat kipróbálására, ellenőrzésére is. Időközben elkészült a könyv nyomdai változata is, aminek forgalmazásáról egyeztetések folynak egy romániai országos könyvforgalmazó lánccal. A középfaladó csoporttal a *Hungarolingua 2*-t használtam alap tankönyvként.

A fent említett *Hungarolingua*-tananyagok mellett, csak egy régi román közvetítő nyelven írt könyvet könyvet sikerült beszereznem (Balogh–Pamfil–Balázs 1986). A rendszerváltás előtt íródott, koncepciójában elavult, egyes olvasási szövegeinek politikai tartalma, szókinca miatt meg egyenesen használhatatlan könyvet mégis még mindig több helyen használják – például a Babeş-Bolyai Egyetem román tannyelvű Levéltár szakán kötelező magyaróráin tankönyvként volt megjelölve, egy másik, szintén nem az optimális megoldást jelentő társalgási kézikönyv (Ganz–Ganz 2004) mellett (I. Limba maghiară 2008–2009). Ez is azt tükrözi, hogy nagy szükség van az alapszókinceset bemutató szöszedetekre és társalgási útmutatókon túl új kétnyelvű L2 tankönyvekre, valamint a már megvalósított projektek és megjelent munkák népszerűsítésére. Az említett könyvek annyiban mégis hasznosnak bizonyultak, hogy felfrissíthettem belőlük a magyaroktatáshoz szükséges román nyelvtani terminológia egy részét. Hamar rájöttem viszont, hogy mivel a hallgatók már régen végezték el a középiskolát, sokuknak már csak halvány emlékei vannak egyes nyelvtani alapfogalmakról, és ezért a legszükségesebb nyelvtani kategóriák megnevezésén túl eltekintettem azoknak az órákon való használatától.

Tovább kutattam román közvetítőnyelven írt tananyagok után, és ekkor szereztem tudomást Magyari Sára (2004) tankönyvéről, valamint a kolozsvári Magyar Tanszék által – széles nemzetközi együttműködési projekt keretében – fejlesztett L2-tananyagról (Koháry–Fazakas 2006). Megállapítható, hogy ezek az új tananyagok nehezen, vagy egyáltalán nem hozzáférhetőek, nemhogy a román nagyközönség, de még az L2 oktatására vállalkozó tanár számára sem. Az interneten is kerestem románoknak írt tananyagokat. Egyet találtam is, amit lelkes, de a nyelvoktatásban nem képzett magyar

egyemisták kezdtek el írni román kollégáik számára (www.nebulo.ro). A gyakorlattal rendelkező L2-tanár hamar felfedezi az itt megjelenő, kezdők számára írt 10 lecke hiányosságait – melyek ezért az órán csak néhány példa erejéig hasznosíthatóak. A kezdeményezés viszont mindenképpen dicséretes. A legnépszerűbb internetes közösségi oldalon 440 ember fejezte ki tetszését az oldallal kapcsolatban. Elgondolkodtató, hogy ez a műkedvelő L2-tanárok által működtetett honlap ismertségi és hatáskörrel tekintetében talán a sokszorosa lehet annak, amit a fent említett jól elkészített, szakmailag nem kifogásolható projektek mondhatnak magukénak. Ha nem is tulajdonítunk túl nagy jelentőséget ennek a dolognak, ez is azt jelzi, hogy igény van modern, kétnyelvű, magyar nyelvet oktató tananyagokra. A megfelelő magyar-tankönyvek hiányát mutatja az is, hogy amikor nemrégiben bevittem a *Hungarolingua Basic* román változatát egy nagyváradon magyar könyvesboltba, az üzletvezető nagy örömmel fogadta. Elmondása szerint volt rá kereslet, de hasonló könyv még nem szerepelt kínálatukban.

Az órák tartalmi bemutatása nem célja a jelen írásomnak. Csak röviden említem meg, hogy jól bevált kommunikatív nyelvoktatási gyakorlatokra és a debreceni munkám során továbbfejlesztett L2-oktatási tapasztalataimra hagyatkoztam. Számos oktatási segédeszközt, pl. Powerpoint-os bemutatókat, a *Hungarolingua 1* videófilmjeit is használtam. Integráltam a *HL 1* könyvből is megfelelő oldalakat, gyakorlatokat. Több magyar népdalt (pl. *Hull a szilva, Erdő-erdő* stb.) is felhasználtam már a kezdő órákon is. A felnőttek is szívesen tanultak népdalokat elemezve, énekelve. A középhaladó csoportban népszerű magyar előadók (Bródy, Koncz) dalait is elemeztük. Egyes foglalkozásokon integráltam a Balassi Intézet által fejlesztett *eMagyarul* programot is. E-mailben aktuális információkat, érdekességeket is küldtem a résztvevőknek: például október 23. környékén két román történésznek a magyar forradalomról, annak romániai hatásairól folytatott beszélgetését is. A kezdő nyelvtanfolyamnak is így próbáltam interkulturális párbeszéd formát adni. A résztvevők értékelték, hogy a magyar kultúra, történelem egyes részleteibe is betekintést nyertek.

5. L2 Romániában és a nagy nyilvánosság

A hasonló tanfolyamokról szóló híradásokban még mindig kiemelik, hogy ezek a projektek milyen különlegesek, és ha már sikerül beindulni, akkor mint érdekességekről számol be róluk a helyi, és az anyországbeli média is.

A *Jurnal Bihorean* című napilapban megjelent cikket követően, megkeresett a Duna TV helyi szerkesztője, hogy szeretne a csoport tagjaival interjú készíteni, mivel különleges vállalkozásba kezdünk azáltal, hogy románoknak tanítjuk a magyar nyelvet. Már az első alkalommal ott akart lenni, amikor a tanfolyam indult. Ezt a tudósítást először a Duna Televízió *Kárpát Expressz* műsorában mutatták be, majd rövidített változatát a Magyar Televízió M1 *Híradója* is átvette. Már maga a tény, hogy ilyen tanfolyam működik Nagyváradon, érdekesnek bizonyult a Duna Tévé számára (2010).

Egy másik székelyföldi tudósításban a Gyergyó Tévé szintén „az országban egyedülálló képzésről” számol be a székelyföldi, vaslábi tanfolyamok kapcsán, ahol helyi közalkalmazottak tanulhattak magyarul több hónapon át a Hargitta Megyei Tanács finanszírozásában (Demeter 2011).

Amint látjuk, ebben a megközelítésben még mindig szenzációként hat, hogyha a többség tagjai tanfolyam keretében kezdenek el magyarul tanulni. Egy másik megközelítés úgy mutatja be a helyzetet, mintha ez már a megszokott normalitás lenne: „Egyre több magyar környezetben élő román ajkú tanul magyarul Romániában” (*Kárpát Expressz* 2010). A magyarnyelvű sajtó kétféleképpen számol be a magyar-tanfolyamokról, de milyen kép él a román nyelvű sajtóban?

2009-ben került sor egy három hónapos, összesen 96 órás L2 tanfolyamra, melynek keretében nagyváradai rendőrök tanultak magyarul. Ezt a helyi RMDSZ kezdeményezésére, a helyi közigazgatás finanszírozta, mivel a határmenti és nagy arányban magyar lakosságú városban csupán két-három rendőr tudott társalgási szinten magyarul (Pop 2009). A kezdeményezésnek nagy sajtóvisszhangja volt. Az román olvasóközönségnek is élénken reagált a hírre. A helyi napilap és hírportál híradására több mint 240 hozzászólás érkezett. Az ezekre, és a saját tanfolyamomról tudósító sajtóanyagokra érkezett hozzászólások többnyire megbotránkozó és gyűlölködő hangneme alátámasztja a Molnár (2000: 309) által is megfigyelt sztereotípiák és előítéletek létezését Nagyváradon is.

Őket olvasva kerül kontextusba Magyar tankönyvnek előszava is, amelyben könyvét azoknak ajánlja: „akik elég bátrak ahhoz, hogy magyarul tanuljanak illetve, hogy tanítsák nyelvünket” (2004: 1). Sok évvel a rendszerváltás után még mindig egyfajta civil kurázsira van szükség ahhoz, hogy valaki az L2-t a többség számára oktassa, illetve már ahhoz is, hogy nyelvünket tanulja. Sajnos, nem sokban különbözik a helyzet még napjainkban sem és Nagyváradon sem.

A továbbiakban is kerestem a médiában való megjelenés lehetőségeit. Személyes ismeretség útján sikerült a TVS televízió, a DigiTV regionális szórású csatornájában két 50 perces román nyelvű kulturális tévéműsorban is beszélnem a váradi tanfolyamról, a Debreceni Nyári Egyetemről és általában a felnőttkorban való nyelvtanulásról. A műsorok után a szerkesztő hölgy elmondta, hogy ő nagy örömmel adott helyet a témának és nekem a műsorban, viszont kicsit tartott tőle, hogy milyen reakciók, esetleg támadások érkeznek majd személye ellen.

A romániai kontextusban a bátorságot szakmai bátorságként is lehet értékelni, amelyben a tanár *mer* tankönyvet írni és úttörő munkát végezni (*Nyugati Jelen* 2004: 7). Kerestem magyar szakos kollégákat is, hogy közösen indítsunk tanfolyamot. Ők viszont nem vállalták a munkát, mert úgy érezték, hogy nem rendelkeznek az L2 oktatásához szükséges módszertani háttérrel, vagy megfelelő szintű román nyelvismerettel. Tudok esetéről, amikor valaki azért hagyta abba az L2 oktatását, mert tananyagok és módszertani felkészülés hiányában túl sok munkát vett igénybe számára az órákra való felkészülés.

6. Konklúziók

A saját tanári pályám alakulásán keresztül bemutattam a tanár-szervező munkáját és hogyan lettem az L2 tanára Nagyváradon. Amint kiderült, nem Kolozsváron kaptam ilyen irányú képzést, mivel az egyetemen akkoriban még L2-tantárgy sem volt. L2-tanárképzés csak Magyarországon működik. Én a DNYE programjában, más környező or-

szágokban oktató kollégák pedig például Budapesten részesülhettek L2 módszertani továbbképzésben. Az, hogy L2-t kezdtem el tanítani, nem tudatos pályaválasztás eredménye, hanem a véletlenek összejátásából adódott.

A folyamatos tanulás és a tapasztaltakra való reflektálás elengedhetetlen része a munkának. Az oktatás nehézségei közé tartozik, hogy a tanárnak magának kell felkutatnia a tananyagokat. Nincs elég jó, a felnőttek által igényelt román közvetítő nyelven írott tankönyv, illetve a meglévők nehezen hozzáférhetőek. Ezért a tanárnak gyakran magának kell összeállítania a tananyagot.

Romániában több helyen is kínálnak magyar tanfolyamokat. Vannak hasonló kezdeményezések Kolozsváron, Marosvásárhelyen és a Székelyföldön is. Jelzések vannak arra, hogy Erdélyben (Péntek 2002), a Bánátban (Magyar 2004) és a Partiumban egyes román nyelvű rétegek körében bizonyos mértékben nőtt a magyar nyelv presztízse. Viszont tovább élnek a magyar nyelvvel szembeni előítéletek is.

A tanfolyamszervezés tanulságai azt mutatják, hogy a magyar oktatási intézmények szívesen nyújtanak segítséget, ami az infrastruktúra biztosítását illeti, de anyagi lehetőségeik korlátozottak. A tanfolyamok reklámozása és indítása szempontjából alapvető fontosságú a helyi többségi értelmiséggel és sajtóval való jó kapcsolat. Az ő jószándékuk kulcsszerepet játszhat a kurzusindításban és a későbbi népszerűsítésben is. Amennyiben megvan a szándék, az állami hivatalok támogatott képzéseket tudnak felajánlani munkatársaiknak, amit ezek szívesen végeznek el, ha nem kell érte fizetniük. Egyelőre úgy tűnik, hogy nagyobb létszámú képzés indítása csak ilyen formában képzelhető el.

Az L2 oktatását kisebbségi környezetben végzők érzik, hogy munkájukat kettősség jellemzi. Egyrészt a szűken értelmezett, Magyarországról szóló ismeretek átadásaként értelmezhetik azt – melynek célja a magyar társadalom, a magyarországi valóság hiteles bemutatása – másrészt a magyar mint kultúrnemzet, a történelmi Magyarország értékeinek, így saját régiójuk, városuk magyar értékeinek közvetítése is része lehetne a munkájuknak. Csak utólag tudatosult bennem, hogy óráimon nem jelent meg elég markánsan Nagyvárad és Arad magyar világa, habár ezeket a külföldieknek előzőleg kirándulások alkalmából bemutattam. Feltett szándékom, hogy következő tanfolyamom központi szervező eleme lesz a helyi magyar nyelvi táj, és a többség által túl kevésbé ismert magyar kulturális élet. Mindezt csak kis mértékben hasznosítottam talán azért is, mert tevékenységem első fázisában a magyarországi szemlélet és nyelvhasználat, debreceni gyakorlatom alapján saját váradi tanfolyamomat is *magyar mint idegen nyelv* kurzusként fogtam fel. Hamar kiderült azonban, hogy a tanfolyamokon résztvevők számára, miután évtizedeket éltek kisebbségi magyarnyelvi környezetben – esetleg egyes magyar párú házasságban, és magyar családokban – a magyar nem lehet idegen nyelv. A magyar nyelvet Nagyváradon, Aradon idegen nyelvként felfogni kérdéses. Sokkal megfelelőbb a második nyelv, a környezeti nyelv, és egyesek számára pedig a származási nyelv paradigmája. Az órán nagyobb szerephez lehetett volna juttatni a partikuláris órán kívüli magyar világ nyelvi jeleit. Többet használhattam volna a helyspecifikus szövegeket például a helyi napilap és más kiadványok magyar nyelvű anyagait, helyi magyar nyelvű rádió- és tévéadásokat. A nyelvtanulók számára ez bátorítólag hatott

volna, hogy maguk is tovább keressék a kapcsolódási pontokat és párbeszédekben vegyenek részt az órákon kívül is (Murphy 2008: 17).

Saját nyelvideológiaiinkat is meg kell vizsgálnunk, és a hátrányból előnyt lehetne kovácsolni. Az L2 tanulói számára még élesebben jelentkezik az általuk ismert és kedvelt otthonos partiumi nyelvváltozat és a magyarországi standard közötti különbség. Ennek a feszültségnek egyik lehetséges feloldási módja, a kilencvenes évek eleje óta a magyar nyelvészetben zajló, a határon túli nyelvészek és magyar szociolingvisták által folytatott ún. határtalanítási folyamat, amelynek célja, hogy befogadóbbá tegyék a magyar nyelvet a határon túli nyelvi gyakorlattal szemben (Laihonen 2009). Felvetem, hogy a sok esetben Budapest-központú, standardizált *magyar mint idegen nyelv* helyett az L2 határtalanítására is szükség lenne. Ebben helyet kapnának a helyi nyelvhasználatra jellemző változatok is. Esetleg az általános L2-tananyagokban szerepelhetnének a teljes magyar nyelvtérületről szóló szövegek is. Lehetnének példák a határon túli magyar városnevekkel. A kisebbségi helyzetben oktató L2-tanárnak a nehézségek ellenére is könnyebb lenne a feladata, ha tanulóinak több kapaszkodót kínálhatna abban, hogy az általuk tanult magyar nyelv mégsem annyira *idegen*.

Irodalom

- Balogh D.–Pamfil, V.–Balázs L. 1986. *Manual Practic de limbă maghiară*. Bukarest: Erdélyi Magyarok Egyesülete.
- Block, David 2003. *The social turn in second language acquisition*. Washington, D.C.: Georgetown University Press.
- Brubaker, Rogers 2006. *Nationalist politics and everyday ethnicity in a Transylvanian town*. Princeton: Princeton University Press.
- Centrul de limbi străine YES honlapja. www.yes-training.ro/index.php (2012-05-10)
- Colloquia Nyelvizsgaközpont honlapja. www.partium.ro/colloquia (2012-05-10)
- Demeter Katalin 2011. *Magyarul tanuló románok*. Gyergyó TV adása 2011.04.06 <http://erdely.tv/hirek/magyarul-tanulo-romanok>(2012-05-10)
- Fábián Pál 1998. A magyar nyelv és irodalom tanítása a külföldi egyetemeken In: Gay Béla–Nádor Orsolya (szerk.) *A magyar mint idegen nyelv/hungarológia: Tankönyv és szöveggyűjtemény*. Budapest: Janus/Osiris. 152 – 161.
- Feischmidt Margit 2002. A határ és a román stigma. In: *Tér és terep: Tanulmányok az etnicitás és az identitás kérdésköréből: Az MTA kisebbségkutató intézetének évkönyve*. Kovács Nóra–Szarka László (szerk.) III. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Gal, Susan 2006. Language, its stakes and its effects. In: Goodin, R. & Charles T. (eds). *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*. Oxford: Oxford University Press, 376–391.
- Gellén József 2002. Az alapítástól a rendszerváltásig. In: Dobi E.–Gellén J. *75 éves a Debreceni Nyári Egyetem*. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem. 11-34.
- Gancz, Andrei–Gancz, Margareta 2004. *Limba maghiară pentru tine: Manual de conversație*. Iași: Polirom.
- Horváth Mátyás 1998. A magyar mint környezeti nyelv diszciplináris és oktatási kérdé-

- sei. In: Giay Béla–Nádor Orsolya (szerk.) 1998. *A magyar mint idegen nyelv hungarológia: Tankönyv és szöveggyűjtemény*. Budapest: Janus/Osiris. 304–310.
- Kádár Edit 2008. Az erdélyi nyelvészeti kutatások jelenlegi helyzete. Kolozsvári Akadémiai Bizottság – Nyelvtudományi Szakbizottság. www.sztanyi.ro/download/ErdelyiNyelveszetiKutatasok.pdf (2012-05-10)
- Kalaja, Paula–Menezes, Vera–Barcelos, Ana Maria (eds.) 2008. *Narratives of learning and teaching EFL*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Kárpát Expressz 2010. *Magyarul tanulnak a Románok Nagyváradon*. Duna Tévé 2010. október 14. 18:29. http://premier.mtv.hu/Hirek/2010/10/14/18/Magyarul_tanulnak_a_romanok_Nagyvaradon.aspx (2012-05-10)
- Híradó. Duna TV 2011. *Románok tanulnak magyarul Nagyváradon*. <http://www.youtube.com/watch?v=U40Wlh0q6M> (2012-05-10)
- Koháry Ilona–Fazakas Emese (szerk.) 2006. *Magyar iskola Romániában*. Budapest: Hungarian Language School.
- Kontra Miklós 2010. *Hasznos nyelvészet*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet.
- Laihonon, Petteri 2009. A magyar nyelvi standardhoz kapcsolódó nyelvi ideológiák a romániai Bánságban. In: Lanstyák István–Menyhárt József–Szabó Mihály Gizella (szerk.): *Tanulmányok a kétnyelvűségről IV*. Dunaszerdahely: Gramma. 47–77.
- Lankshear, Colin–Michele Knobel 2004. *A handbook for teacher research: From design to implementation*. Maidenhead: Open University Press.
- Limba maghiară pentru arhivistică 2008-2009. Egyetemi szillabusz http://hiphi.ubbcluj.ro/Public/File/syllabus/istorie/lb_maghiara_2.pdf (2012-05-10).
- Magyari Sára 2004. *Magyarul nem magyaroknak*. Temesvár: Marineasca.
- Magyari Sára 2009. Hiedelmek a magyar nyelv körül. *THL2A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata* 1–2:150–155.
- Marschalkó Gabriella 2011. *Hungarolingua Basic: A Hungarian Course for Beginners*. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- Marschalkó Gabriella 2012. *Hungarolingua Basic: Curs de limba maghiară pentru începători*. Fordította és adaptálta Kiss Attila Gyula. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem.
- Maticsák Sándor 2002. A magyar nyelv oktatása a Debreceni Nyári Egyetemen In: Dobi E.– Gellén J. (szerk.): *75 éves a Debreceni Nyári Egyetem*. Debrecen: Debreceni Nyári Egyetem. 35–53.
- Molnár Szabolcs 2000. Megjegyzések a hungarológiáról Bukarestből. In: Tverdota György (szerk.): *Hungarológia 2*. Budapest: Nemzetközi Hungarológiai Központ. 210–214.
- Murphy, Tim–Carpenter, Christopher 2008. The Seeds of Agency in Language Learning Narratives. In: Kalaja, P.–Menezes de Oliveira V.–Ferreira A. (eds.): *Narratives of learning and teaching EFL*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 17–34.
- Murvai Olga 1997. *Gramatica comparată maghiaro română*. Micellanea. Bukarest: Callioti.
- Murvai Olga 2010 (interjú). Búvárkodás szavak között. Készítette: Máthé Éva. Krónika, 2010. augusztus 6. www.kronika.ro/index.php?action=open&res=41000 (2012-05-10)

- Nagy Károly 1998 [1977]. Külföldi magyartanításunk módszereinek kialakításáról. In: Nagy Károly: *Tanítsunk magyarul!* New York: Püski. 39–49. és In: Giay Béla–Nádor Orsolya (szerk.): 1998. *A magyar mint idegen nyelv/hungarológia: Tankönyv és szöveggyűjtemény*. Budapest: Osiris. 311–317.
- Nádor Orsolya 1998. A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának története. In: Giay Béla–Nádor Orsolya (szerk.): *A magyar mint idegen nyelv hungarológia: Tankönyv és szöveggyűjtemény*. Budapest: Osiris. 39–99. <http://vmek.oszk.hu/01700/01702/01702.pdf> (2012-05-10)
- Nebuló honlap. www.nebulo.ro/ (2012-05-10)
- Nyugati Jelen 2004. *Módszertani továbbképzés magyar nyelvtanároknak*. 2004. december 10. <http://archiv.nyugati jelen.com/2004/2004%20december/dec.%2010%20pentek/PDF/7.pdf> (2012-05-10)
- Pavlenko, Aneta 2007. Autobiographic narratives as data in applied linguistics. *Applied Linguistics* 28 (2): 163–88.
- Péntek János 2002. Örökség és kihívás. Az erdélyi Magyar nyelvtudomány a század-és ezredfordulón. In: Tánczos Vilmos–Tőkés Gyöngyvér–Moldován István–Góczán Andrea (szerk.): *Tizenkét év: Összefoglaló tanulmányok az erdélyi Magyar tudományos kutatások 1990-2001 közötti eredményeiről*. I. Kolozsvár: Scientia. 15–50. mek.oszk.hu/01700/01764 (2012-05-10)
- Pop, Mălina 2009. *Politiştii învaţă limba maghiară*. Bihor online 2009. február 25. www.bihon.ro/stiri/oradea-bihor/articol/politistii-invata-limba-maghiara/cn/news-20090225-04092626 (2012-05-10)
- Popovic, Radmilla 2009. A long, adventurous road to (im)perfection. In: Todeva, E.–Cenoz, J. (eds.): *Trends in Applied Linguistics: Multiple Realities of Multilingualism: Personal Narratives and Researchers Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter. 33–52.
- Szilágyi N. Sándor 2008. De ce nu-şi pot însuşi copiii maghiari limba română în şcoală? *Altera* 1998/7: 131–148.
- Szilvási Andrea 2010. A magyar mint idegen nyelv/hungarológia műhelyei Szlovákiában. *THL2* 1–2: 16–23.
- Szűcs István 2005. A Partiumi Keresztény Egyetem Tannyelvpolitikája és a román oktatáspolitikai összefüggései In: Kontra Miklós (szerk.): *Sült galamb? Magyar egyetemi tannyelvpolitika*. Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, Liliium Aurum könyvkiadó: Somorja–Dunaszerdahely. 135–144.
- Todeva, Elke–Cenoz, Jasone (eds.) 2009. *Multiple Realities of Multilingualism: Personal Narratives and Researchers Perspectives*. Berlin: Walter de Gruyter.